

УДК 343.53(477)

Руслан Волинець,*канд. юрид. наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права та кримінології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

СИСТЕМА ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З УРАХУВАННЯМ ОСТАННІХ ЗМІН КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

У статті розглянуті різні наукові позиції щодо визначення видових об'єктів злочинів, передбачених розділом VII Особливої частини Кримінального кодексу України, та проаналізовані наукові підходи щодо визначення системи господарських злочинів. На підставі проведеного аналізу, з урахуванням останніх змін чинного законодавства запропоновано удосконалити систему господарських злочинів, а також визначено, що фондовий ринок виступає окремим видовим об'єктом цього розділу.

Ключові слова: родовий об'єкт злочину, видовий об'єкт злочину, злочини у сфері господарської діяльності, злочини у сфері економіки, господарські злочини, злочини проти ринкової економіки, злочини проти фондового ринку.

Постановка проблеми. Розділ VII «Злочини у сфері господарської діяльності» Особливої частини Кримінального кодексу України (далі – КК) є певною мірою еkleктичним утворенням. Проте, незважаючи на специфіку кожного зі злочинів у сфері господарської діяльності та великий спектр цінностей, на які посягає кожен із цих злочинів, у межах розділу VII Особливої частини КК помітною є певна подібність основних безпосередніх об'єктів окремих злочинів, що дозволяє їх умовно об'єднати в групи, виділивши (в межах родового) видові об'єкти цих груп злочинів. Проте така систематизація господарських злочинів має не тільки суто практичне значення. Як зазначає В. Я. Тацій, виділення окремих підгруп (видів) господарських злочинів надає системі більшу стрункність, посилює її практичну значущість [24, с. 87-88].

Аналіз досліджень і публікацій. Питання визначення видових об'єктів злочинів у сфері господарської діяльності, а також систематизацію цих злочинів у своїх роботах досліджували П. П. Андрушко, А. М. Бойко, Б. В. Волженкин, Д. Л. Виговський, К. А. Голдзіцький, Н. О. Гурторова, О. О. Дудоров, М. Д. Дякур, В. М. Киричко, Н. О. Лопашенко, О. І. Перепелиця, О. Е. Радутний, Г. А. Русанов, О. Б. Сахарова, С. І. Селецький, Є. Л. Стрельцов, Я. В. Ступник, М. В. Талан, В. Я. Тацій, А. В. Шевчук, А. М. Яковлев та інші вітчизняні та зарубіжні вчені. Проте і до сьогодні ці питання носять дискусійний характер та залишаються остаточно не вирішеними.

Метою цієї статті є встановлення видових об'єктів, які входять до розділу VII «Злочини у сфері господарської діяльності» Особливої частини КК, та визначення на їх основі системи злочинів у сфері господарської діяльності.

Виклад основного матеріалу. Перед тим як перейти до визначення видових об'єктів та системи господарських злочинів, слід звернути увагу на такі обставини. Як зазначають О. О. Дудоров та Р. О. Мовчан, правотворчість у частині оновлення кримінального законодавства про відповідальність за господарські злочини не може не вражати своєю інтенсивністю. Мається на увазі те, що за час дії чинного КК розділ VII його Особливої частини був доповнений 14 новими статтями з одночасним вилученням із нього 17 статей. Натепер у цьому розділі КК не залишилося жодної статті, викладеної в її первинній редакції. При цьому науковці відзначають те, що найбільший резонанс (як у суспільстві загалом, так і в наукових колах зокрема) викликав такий акт законотворчості у розглядуваній сфері, як Закон від 15 листопада 2011 р., на підставі якого з КК було виключено одразу 16 статей: 202, 203, 207, 208, 214, 215, 217, 218, 220, 221, 223, 225, 226, 228, 234 і 235. Прийняття цього Закону стало чи не найбільшим реформуванням вітчизняного КК за весь час його чинності [5, с. 216, 236]¹. Ці обставини істотно впливають на трансформацію наукових

¹ Проте така невтішна ситуація має місце не тільки в Україні. Н. О. Лопашенко пише про те, що в перші роки існування КК РФ вона, поряд із іншими дослідниками, намагалась пояснити те, що відбувається, будь-якими об'єктивними або майже об'єктивними причинами. Але коли вал законодавчих змін почав нагадувати тільки кроки недосвідченого ляльководи, який намагається шляхом незграбних посмикування створювати імітацію спектаклю, коли в законодавчих змінах всього КК чітко проступала головна ідея чи не будь-якої реформи – «кримінальний закон як ліки від усіх хвороб», не залишилося вже ні бажання, ні сил шукати чорну кішку в темній кімнаті, оскільки її там немає, і давно [17, с. 18].

підходів щодо визначення в межах родового видових об'єктів злочинів, передбачених розділом VII Особливої частини КК, та класифікації господарських злочинів. У зв'язку із цим будуть проаналізовані останні наукові позиції з цих питань.

В. М. Киричко, О. І. Перепелиця та В. Я. Тацій залежно від безпосереднього об'єкта злочини у сфері господарської діяльності поділяють на такі групи: 1) злочини у сфері кредитно-фінансової, банківської і бюджетної систем України (статті 199, 200, 201, 204, 210, 211, 212, 212-1, 216 КК); 2) злочини у сфері підприємництва, конкурентних відносин та іншої діяльності суб'єктів господарювання (статті 203-1, 203-2, 205, 205-1, 206, 206-2, 209, 209-1, 213, 229, 231 і 232 КК); 3) злочини у сфері банкрутства (ст. 219 КК); 4) злочини у сфері використання фінансових ресурсів та обігу цінних паперів (статті 222, 222-1, 223-1, 223-2, 224, 232-1 і 232-2 КК); 5) злочини у сфері обслуговування споживачів та захисту їх права (ст. 227 КК); 6) злочини у сфері приватизації державного і комунального майна (ст. 233 КК) [10, с. 203; 12, с. 154-156]. Запропоновану класифікацію також підтримують А. В. Шевчук, М. Д. Дякур та Я. В. Ступник [26, с. 132; 22, с. 220]. О. О. Дудоров пише про те, що наведена класифікація викликає деякі зауваження. Так, бюджетні злочини, відповідальність за які передбачена ст. 210, 211 КК (група 1), очевидно, є підстави визнавати злочинами у сфері використання фінансових ресурсів (група 4), а передбачене ст. 222 КК шахрайство з фінансовими ресурсами (група 4) можна віднести до злочинів у сфері кредитно-фінансової і банківської систем (група 1). Ст. 199 КК в частині незаконних дій з державними цінними паперами (група 1), поза всяким сумнівом, є злочином у сфері обігу цінних паперів (група 4). Вбачається відсутність чітких критеріїв розмежування злочинних посягань, які входять до першої і четвертої груп. Правник також вважає, що безпосередні об'єкти злочинів, об'єднані у першу і другу групи, досить істотно відрізняються [6, с. 19].

Д. Л. Виговський та К. А. Голдзіцький залежно від безпосередніх об'єктів злочинів усі злочини у сфері господарської діяльності систематизують таким чином: 1) злочини у сфері фінансової, банківської та бюджетної систем (статті 199–201, 204, 210–212-1, 216 КК); 2) злочини у сфері підприємництва, конкуренції, банкрутства і обігу цінних паперів (статті 203-1, 205, 206, 209, 209-1, 213, 218-1, 219, 220-1, 220-2, 222, 222-1, 223-1, 229, 231, 232, 232-1, 232-2 КК); 3) злочини у сфері обслуговування споживачів (ст. 227 КК) [9, с. 205]. На мою думку, наведена класифікація також викликає низку зауважень. Перш за все, ст. 199 КК в частині незаконних дій з державними цінними паперами (група 1), поза всяким сумнівом, є злочином у сфері обігу цінних паперів (група 2), а передбачене ст. 220-1 КК порушення порядку ведення бази даних про вкладників або порядку формування звітності та ст. 222 КК шахрайство з фінансовими ресурсами (група 2) можна віднести до злочинів у сфері фінансової, банківської

та бюджетної систем (група 1). Також безпосередні об'єкти злочинів, які об'єднано у другу групу, досить істотно відрізняються.

Крім того, як слушно зауважує П. П. Андрушко, об'єктивно кожен зі злочинів у сфері господарської діяльності має свої основний і додатковий безпосередні об'єкти, відмінні від таких об'єктів інших злочинів. Тому об'єктивна спроба здійснити систематизацію цих злочинів за безпосередніми об'єктами приречена на невдачу. Така систематизація може бути здійснена лише за їх видовими об'єктами [1, с. 71]. Є. Л. Стрельцов також відзначає, що для кращого розуміння змісту, понять та ознак цих злочинів їх необхідно класифікувати. Традиційно така класифікація проводиться залежно від родового об'єкта цих злочинів. З урахуванням сучасного стану розвитку нашої економіки можна виділити певні видові об'єкти посягань, в основі яких лежить сфера чи галузь здійснення господарської діяльності. Правник пропонує таку систему злочинів у сфері господарської діяльності: 1) злочини в бюджетній галузі (статті 210, 211 КК); 2) злочини у сфері господарювання і підприємництва (статті 201, 202, 203, 203-1, 205, 206, 213, 214, 230-1 КК); 3) злочини в галузі приватизації державного і комунального майна (статті 233, 234, 235 КК); 4) злочини в кредитно-фінансовій і банківській сфері (статті 199, 200, 207, 208, 209, 209-1, 215, 222, 223, 224 КК); 5) злочини в податковій галузі (статті 204, 212, 216 КК); 6) злочини у сфері конкуренції (статті 217, 228, 229, 231, 232 КК); 7) злочини у галузі надання послуг (статті 225, 226, 227 КК); 8) злочини у сфері банкрутства (статті 218, 219, 220, 221 КК) [11, с. 130-131].

Наведена система злочинів у сфері господарської діяльності також викликає запитання в плані виділення або не виділення того чи іншого родового об'єкта та обґрунтованості віднесення конкретного посягання до того чи іншого виду злочинів. Так, протидію законній господарській діяльності, передбачену ст. 206 КК (група 1), можна віднести до злочинів у сфері конкуренції (група 6), а легалізація майна, здобутого злочинним шляхом (ст. 209 КК), не у всіх своїх проявах шкодить, передусім, кредитно-фінансовій і банківській сферам. Також вбачається відсутність чітких критеріїв розмежування злочинних посягань, які входять до першої групи. Крім того, не виокремлено окремої групи злочинів, пов'язаних з ринком цінних паперів, про що йтиметься далі.

О. О. Дудоров також відзначає конструктивність ідеї звернення до поняття родового (підгрупового) об'єкта як до критерію поділу господарських злочинів на певні види (групи) та, пропонуючи власну класифікацію злочинів у сфері господарської діяльності, виходить саме з цього критерію. На думку правника, саме такий підхід дозволяє в межах всієї сукупності злочинів, передбачених нормами, об'єднаними у розділі VII Особливої частини КК, виділити окремі групи більш-менш близьких один до одного посягань, які мають спільний для них об'єкт. Займаючи проміжне становище між ро-

довим і безпосереднім об'єктами, будучи частиною родового об'єкта і перебуваючи з останнім у співвідношенні «вид – рід», видовий об'єкт дає змогу виокремити специфічні групи злочинних посягань на близькі, взаємопов'язані соціальні цінності [6, с. 16, 21]. Залежно від видового (підгрупового) об'єкта злочини у сфері господарської діяльності О. О. Дудоров пропонує класифікувати таким чином: 1) злочини проти системи грошового обігу, фондового ринку і порядку обігу деяких документів (статті 199, 200, 222-1, 223-1, 223-2, 224, 232-1, 232-2 КК)²; 2) злочини проти системи оподаткування і системи загальнообов'язкового державного соціального страхування (статті 204, 212, 212-1, 216 КК); 3) злочини проти бюджетної системи (статті 210, 211 КК); 4) злочини проти порядку переміщення предметів через митний кордон України (ст. 201 КК); 5) злочини проти порядку зайняття господарською діяльністю (статті 203-1, 203-2, 205, 206, 209, 209-1, 213, 227 КК); 6) злочини проти прав кредиторів (статті 219, 222 КК); 7) злочини проти засад добросовісної конкуренції (статті 229, 231, 232 КК); 8) злочини проти порядку приватизації (ст. 233 КК) [8, с. 449; 13, с. 277-278; 4, с. 188].

Запропонована система злочинів у сфері господарської діяльності видається найбільш вдалою порівняно з усіма іншими класифікаціями, є виваженою і добре продуманою, хоч і вона може викликати запитання в плані віднесення конкретного посягання до того чи іншого виду злочинів. На це звертає увагу і сам О. О. Дудоров, який пише, що умовність запропонованої ним класифікації полягає в тому, що окремі господарські злочини посягають на кілька видових (безпосередніх) об'єктів, а поміщені тільки в одну класифікаційну групу [8, с. 449; 13, с. 278]. Отже, ця класифікація може бути вдосконалена, якщо злочини, що посягають на кілька безпосередніх об'єктів, які, у свою чергу, можуть бути вклю-

чені до різних видових об'єктів, будуть належати не до одного, а до кількох видів злочинів із позначенням, в якій саме частині той чи інший злочин посягає на відповідний об'єкт. Вважаю, що запропонований підхід дозволить удосконалити класифікацію злочинів у сфері господарської діяльності.

З метою узагальнення понятійного апарату стосовно посягань, що відбуваються на ринку цінних паперів, О. О. Кашкаров запропонував використовувати термін «злочини у сфері випуску та обігу цінних паперів», до яких відніс: виготовлення та збут державних цінних паперів (ст. 199 КК), виготовлення та збут недержавних цінних паперів (ст. 224 КК), випуск цінних паперів без реєстрації емісії (ч. 1 ст. 223 КК), внесення у документи, які подаються для реєстрації емісії цінних паперів, звідомо недостовірної інформації або затвердження таких документів (ч. 2 ст. 223 КК) та розголошення або використання неоприлюдненої або неопублікованої інформації про емітента або його цінні папери (ст. 232-1 КК). При цьому, на думку науковця, видовим об'єктом злочинів, які посягають на випуск та обіг цінних паперів, є суспільні відносини з випуску і обігу грошей, державних і недержавних цінних паперів, іноземної валюти і білетів державної лотереї [7, с. 5, 64].

У своєму дослідженні науковець залишив поза увагою ряд злочинів на ринку цінних паперів, які поряд зі злочинами, передбаченими статтями 199, 223, 224 та 232-1 КК, посягають на фондовий ринок, а основні безпосередні об'єкти цих злочинів утворюють єдиний видовий об'єкт злочину. Це злочини, відповідальність за вчинення яких передбачена статтями 223-1 «Підроблення документів, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів» та 223-2 «Порушення порядку ведення реєстру власників іменних цінних паперів» КК. Їх аналіз дозволяє стверджувати, що вони також порушують порядок випуску та обігу цінних паперів.

На думку О. Б. Сахарової, злочини, що вчиняються на ринку цінних паперів, – це суспільно небезпечні діяння, які посягають на суспільні відносини, що виникають між емітентами, інвесторами, фінансовими посередниками, юридичними особами, що здійснюють діяльність по організації торгівлі на ринку цінних паперів, реєстраторами, депозитаріями (зберігачами) та державою в процесі відчуження (видачі, перерахування на рахунок власника) цінних паперів первинним власникам та подальшого їх обігу на ринку, які охороняються державою. При цьому науковець відносить до статей, які сконструйовані законодавцем спеціально для охорони суспільних відносин на ринку цінних паперів, статті 199, 202 «Порушення порядку зайняття господарською та банківською діяльністю», 223 «Порушення порядку випуску (емісії) та обігу цінних паперів», 224 «Виготовлення, збут та використання підроблених недержавних цінних паперів», 233 «Незаконна приватизація державного, комунального майна», 234 «Незаконні дії щодо приватизаційних папе-

² Слід зазначити, що подібну групу злочинів виділяють не тільки вітчизняні, але й зарубіжні науковці під час класифікації злочинів у сфері економічної діяльності. Так, Г. А. Русанов виокремлює злочини, що посягають на суспільні відносини у сфері обігу грошей і цінних паперів [18, с. 14]. М. В. Талан у рамках злочинів у сфері фінансової діяльності виокремлює злочини у сфері обігу грошей, цінних паперів та інших платіжних документів [23, с. 37]. На думку Б. В. Волженкіна, злочини у сфері економічної діяльності включають, зокрема, злочини, що порушують встановлений порядок обігу грошей і цінних паперів [2, с. 89-92]. Т. Д. Устинова виокремлює злочини, що посягають на суспільні відносини, які регулюють обіг грошей, цінних паперів, інших розрахункових та платіжних документів, а також валютних цінностей [25, с. 24-25]. Л. Л. Кругліков виділяє злочини, що спрямовані проти встановленого порядку обігу грошей, цінних паперів та валютних цінностей [14, с. 22-23]. А. М. Яковлев виокремлює злочини у сфері грошового обігу і цінних паперів [15, с. 408-409]. Злочини, що посягають на відносини у сфері емісії і обігу грошей, цінних паперів і платіжних документів, виокремлює І. В. Шишко [3, с. 6-7].

рів» та 256³ «Сприяння учасникам злочинних організацій та укриття їх злочинної діяльності» [21, с. 21-22, 29].

На мою думку, система грошового обігу та порядок обігу деяких документів з однієї сторони та фондовий ринок (ринок цінних паперів) утворюють не один, а два окремих видових об'єкта. В юридичній літературі видовий (підгруповий) об'єкт злочинів визначається як підгрупа близьких, подібних соціальних благ, що входить у більш широку групу однорідних, однорядкових цінностей. Видовий об'єкт – це об'єкт виду (підгрупи) дуже близьких за характером злочинів [16, с. 209].

Однак, чи виступає система грошового обігу та порядок обігу деяких документів з однієї сторони та фондовий ринок з іншої сторони настільки близькими, подібними соціальними благами, які утворюють відповідний видовий об'єкт? Розглядаючи питання про співвідношення таких понять, як «фінансовий ринок» та «фондовий ринок», я встановив, що фінансовий ринок, як ринок фінансових ресурсів, існує як сукупність взаємозалежних і взаємодоповнюючих ринків: кредитного, валютного, ринку цінних паперів. У структурі фінансового ринку виділяється: ринок готівки; ринок короткострокових платіжних коштів, які виконують функції, подібні готівці (чеки, векселя); ринок валюти; ринок цінних паперів (фондовий ринок); ринок банківських кредитів. При цьому система грошового обігу лежить в основі ринку готівки, ринку валюти та ринку банківських кредитів. На відміну від ринків готівки та банківських кредитів, фондовий ринок не можна вважати дуже близьким, подібним їм соціальним благом, оскільки він суттєво відрізняється від зазначених ринків.

Г. О. Русанов, попри те, що виокремлює в рамках розділу 22 «Злочини у сфері економічної діяльності» КК РФ такий видовий об'єкт, як суспільні відносини у сфері обігу грошей і цінних паперів, пише про те, що всередині цього видового об'єкту простежується відмінність охоронюваних суспільних відносин, яка дозволяє виокремити у відокремлену групу злочини, які вчиняються на ринку цінних паперів, які посягають на відповідні суспільні відносини. При цьому науковець слушно зазначає, що суспільні відносини на ринку цінних паперів відрізняються низкою специфічних рис. По-перше, ці відносини виникають у специфічному середовищі, тобто на ринку цінних паперів. Ринок цінних паперів покликаний виконувати ряд важливих функцій для економіки держави, зокрема акумулюючи і розподільчу функції в економіці, які є найважливішими. По-друге, вказана група відносин

регулюється самостійним масивом нормативно-правових актів, що видаються різними державними органами. По-третє, специфічним предметом суспільних відносин, що виникають на ринку цінних паперів, є емісійні цінні папери. По-четверте, учасники відносин, що виникають на ринку цінних паперів, володіють низкою специфічних прав і виконують відповідні обов'язки, виходячи з нормативно-правових актів у сфері регулювання відносин на ринку цінних паперів [19, с. 43, 44-45]. Г. О. Русанов до злочинів на ринку цінних паперів відносить ті, які передбачені статтями 185 «Зловживання при емісії цінних паперів», 185-1 «Злісне ухилення від розкриття або надання інформації, визначеної законодавством Російської Федерації про цінні папери», 185-2 «Порушення порядку обліку прав на цінні папери», 185-3 «Маніпулювання ринком», 185-4 «Перешкоджання здійсненню або незаконне обмеження прав власників цінних паперів» КК РФ [19, с. 31]. При цьому науковець не включає до цієї групи злочини, передбачені статтями 170-1 «Фальсифікація єдиного державного реєстру юридичних осіб, реєстру власників цінних паперів або системи депозитарного обліку», 185-6 «Неправомірне використання інсайдерської інформації» та 186 «Виготовлення, зберігання, перевозка або збут підроблених грошей або цінних паперів» КК РФ, які також є всі підстави віднести до злочинів проти ринку цінних паперів. Водночас, на думку А. Ю. Рябової та Л. К. Савюка, до суспільно небезпечних діянь, які утворюють систему злочинів, що вчинюються на ринку цінних паперів, належать злочини проти порядку: емісії цінних паперів (ст. 185, ст. 185-1 КК РФ), обігу цінних паперів (ст. 186 КК РФ), дотримання прав володільців цінних паперів (ст. 185-4 КК РФ), обліку прав на цінні папери (ст. 185-2 КК РФ) [20, с. 41].

Отже, виникає питання, які саме близькі, схожі соціальні цінності утворюють видовий об'єкт злочинів проти фондового ринку? Аналізуючи питання розуміння фондового ринку (ринку цінних паперів) у кримінальному праві та інших юридичних науках, я дійшов висновку про те, що «компоненти» фондового ринку, які потребують кримінально-правової охорони, слід пов'язувати з: емісією (випуском), розміщенням, обігом, обліком цінних паперів та інших фінансових інструментів, а також з дотриманням прав, свобод та інтересів учасників фондового ринку і тих осіб, що володіють емітованими цінними паперами чи іншими фінансовими інструментами, які можуть використовуватися на фондовому ринку. Отже, з позиції соціальних цінностей, які мають братися під кримінально-правову охорону, «потенційно» можуть зазнати істотної шкоди та стати об'єктом злочину: 1) права, свободи та правоохоронювані інтереси учасників фондового ринку; 2) потерпілі (учасники фондового ринку та інші особи, які володіють емітованими цінними паперами чи іншими фінансовими інструментами, які можуть використовуватися на фондовому ринку); 3) соціальні зв'язки між учасниками фондового ринку, а також іншими

³ Включення до цього переліку ст. 256 КК викликає ряд запитань. Проте сама автор зазначає, що злочинні дії, передбачені ст. 256 КК, безпосередньо не завдають шкоди суспільним відносинам на ринку цінних паперів. Відносини щодо даного ринку є додатковим об'єктом злочину, а цінні папери є тільки одним із засобів вчинення злочинних дій [21, с. 23].

особами, які володіють емітованими цінними паперами чи іншими фінансовими інструментами, які можуть використовуватися на фондовому ринку з приводу реалізації їхніх прав, свобод та інтересів, що набувають форми правовідносин. Саме ці близькі, подібні соціальні цінності утворюють видовий об'єкт злочинів проти фондового ринку.

Як слушно зазначає О. Б. Сахарова, поняття «злочини, що вчиняються на ринку цінних паперів» є елементом більш широкого поняття «злочини у сфері господарської діяльності». Крім того, поняття «злочини, що вчиняються на ринку цінних паперів» є родовим поняттям стосовно окремих структурних груп діянь, що вчиняються на цьому ринку. Таким чином, триступенева система кримінологічних понять (злочини у сфері господарської діяльності – злочини, що вчиняються на ринку цінних паперів, – окремі структурні елементи цих злочинів за відповідними сферами їх вчинення) є відповідним методологічним положенням щодо подальшої кримінально-правової та кримінологічної характеристики злочинів, що вчиняються на ринку цінних паперів [21, с. 29-30].

Висновки

Повертаючись до питання про систему злочинів у сфері господарської діяльності, враховуючи останні зміни, що відбулися в цьому розділі, пропоную їх класифікувати таким чином:

1) злочини проти системи грошового обігу та порядку обігу деяких документів (ст. 199 КК у частині незаконних дій із підробленою національною або іноземною валютою, білетами державної лотереї, ст. 200 КК);

2) злочини проти фондового ринку (ст. 199 у частині незаконних дій із підробленими державними цінними паперами, статті 222-1, 223-1, 223-2, 224, 232-1, 232-2 КК);

3) злочини проти системи оподаткування і системи загальнообов'язкового державного соціального страхування (ст. 199 КК у частині незаконних дій із підробленими марками акцизного податку, статті 204, 212, 212-1, ст. 222 КК у частині незаконного одержання пільг щодо податків або спроби їх одержання);

4) злочини проти бюджетної системи (статті 210, 211 КК);

5) злочини проти порядку переміщення предметів через митний кордон України (ст. 201 КК);

6) злочини проти порядку зайняття господарською діяльністю (статті 203-1, 203-2, 205, 205-1, 206, 206-2, 209, 209-1, 213, 227 КК);

7) злочини проти прав кредиторів (статті 218-1, 219, 220-1, 220-2, 222 КК у частині незаконного одержання субсидій, субвенцій, дотацій та кредитів або спроби їх одержання);

8) злочини проти засад добросовісної конкуренції та встановленого порядку охорони та використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів і послуг (ст. 199 КК у частині незаконних дій із підробленими голографічними захисними елементами, статті 216, 229, 231, 232 КК);

9) злочини проти порядку приватизації (ст. 233 КК).

Список використаних джерел:

1. Андрушко П. П. Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом: кримінально-правова характеристика / П. П. Андрушко, М. Є. Короткевич. – К. : Юрисконсульт, 2005. – 292 с.
2. Волженкин Б. В. Преступления в сфере экономической деятельности по уголовному праву России / Б. В. Волженкин. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2007. – 765 с.
3. Горелик А. С. Преступления в сфере экономической деятельности и против интересов службы в коммерческих и иных организациях / А. С. Горелик, И. В. Шишко, Г. Н. Хлупина. – Красноярск : Краснояр. гос. ун-т., 1998. – 200 с.
4. Дудоров О. О. У пошуках оптимальної назви розділу VII Особливої частини Кримінального кодексу України / О. О. Дудоров, Д. В. Каменський // Юридичний науковий електронний журнал. – 2015. – № 2. – С. 179–189 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.lsej.org.ua2_201551.pdf.
5. Дудоров О. О. Законодавство України про кримінальну відповідальність за злочини у сфері господарської діяльності – час визначитися зі стратегією розвитку / О. О. Дудоров, Р. О. Мовчан // Вісник Асоціації кримінального права України. – 2015. – № 2(5). – С. 215–263.
6. Дудоров О. О. Злочини у сфері господарської діяльності: кримінально-правова характеристика : монографія / О. О. Дудоров. – К. : Юридична практика, 2003. – 924 с.
7. Кашкаров О. О. Проблеми кваліфікації злочинів у сфері випуску та обігу цінних паперів : монографія / О. О. Кашкаров. – Х. : Формат плюс, 2008. – 186 с.
8. Кримінальне право (Особлива частина) : підручник у 2-х т. / [Данилевський А. О., Калмиков Д. О., Хавронюк М. І. та ін.]; за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. – Луганськ : Елтон-2, 2012. – Т. 1. – 2012. – 780 с.
9. Кримінальне право України. Особлива частина : навчальний посібник / [Гришук В. К., Волкотруб С. Г., Омельчук О. М., Вигovskyкий Д. Л. та ін.]; за ред. В. К. Гришука, О. М. Омельчука. – Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2016. – 642 с.
10. Кримінальне право України. Особлива частина : підручник / [Баулін Ю. В., Борисов В. І., Тютюгін В. І. та ін.]; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-е вид. – К. : Право, 2015. – 680 с.
11. Кримінальне право України. Особлива частина : підручник / [Бабій А. П., Доброход І. С., Кармазін Ю. А. та ін.]; за ред. Є. Л. Стрельцова. – Х. : Одиссей, 2009. – 496 с.
12. Кримінальне право України. Особлива частина : підручник / [Бажанов М. І., Тацій В. Я., Сташис В. В., Зінченко І. О. та ін.]; за ред. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – К. : Юрінком-Інтер. – Х. : Право, 2001. – 496 с.
13. Кримінальне право. Особлива частина : підручник / [Зеленов Г. М., Карчевський М. В., Письменський Є. О., Хавронюк М. І. та ін.]; за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. – 2-ге вид. – К. : Дакор, 2013. – 786 с.

14. Кругликов Л. Л. Преступления в сфере экономической деятельности и налогообложения: (вопросы конструирования составов и дифференциации ответственности) / Л. Л. Кругликов, О. Г. Соловьев. – Ярославль : ЯрГУ, 2003. – 224 с.
15. Курс российского уголовного права. Особенная часть / [Кудрявцев В. Н., Наумов А. В., Яковлев А. М. и др.]; под ред. В. Н. Кудрявцева, А. В. Наумова. – М. : Спарк, 2002. – 1040 с.
16. Курс уголовного права. Общая часть : учебник для вузов / под ред. Кузнецовой Н. Ф. и Тяжковой И. М. – М. : Изд-во ЗЕРЦАЛО, 1999. – Т. 1: Учение о преступлении. – 592 с.
17. Лопашенко Н. А. Преступления в сфере экономической деятельности: теоретический и прикладной анализ : монография : в 2-х ч. / Н. А. Лопашенко. – М. : Юрлитинформ, 2015. – Ч. I. – 336 с.
18. Русанов Г. А. Преступления в сфере экономической деятельности / Г. А. Русанов. – М. : Проспект, 2011. – 264 с.
19. Русанов Г. А. Преступления на рынке ценных бумаг : монография / Г. А. Русанов. – М. : ЮРКОМПАНИЯ, 2011. – 160 с.
20. Рябова А. Ю. Уголовно-правовое регулирование рынка ценных бумаг: Монография / А. Ю. Рябова, Л. К. Савюк. – М. : Юрлитинформ, 2014. – 192 с.
21. Сахарова О. Б. Попередження органами внутрішніх справ злочинів, що вчиняються на ринку цінних паперів : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / Сахарова Олена Борисівна – К., 2002. – 249 с.
22. Ступник Я. В. Кримінальне право України. Особлива частина : навчально-методичний посібник / Я. В. Ступник. – Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2017 – 716 с.
23. Талан М. В. Уголовно-правовая охрана экономической деятельности / М. В. Талан. – Казань : Казанский государственный ун-т, 2009.
24. Тацій В. Я. Ответственность за хозяйственные преступления. Объект и система / В. Я. Тацій. – Х. : Вища школа, 1984. – 240 с.
25. Устинова Т. Д. Уголовная ответственность за лжепредпринимательство / Т. Д. Устинова. – М. : Норма, 2003. – 144 с.
26. Шевчук А. В. Кримінальне право України (Особлива частина) : навчальний посібник / А. В. Шевчук, М. Д. Дякур. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2013. – 472 с.

В статье рассмотрены различные научные позиции относительно определения видовых объектов преступлений, предусмотренных разделом VII Особенной части Уголовного кодекса Украины, и проанализированы научные подходы к определению системы хозяйственных преступлений. На основании проведенного анализа, с учетом последних изменений действующего законодательства предложено усовершенствовать систему хозяйственных преступлений, а также определено, что фондовый рынок является отдельным видовым объектом этого раздела.

Ключевые слова: родовый объект преступления, видовой объект преступления, преступления в сфере хозяйственной деятельности, преступления в сфере экономики, хозяйственные преступления, преступления против рыночной экономики, преступления против фондового рынка.

The article deals with various scientific positions regarding the definition of the specific objects of crimes provided for in Section VII of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine and analyzes the scientific approaches to the definition of the system of economic crimes. On the basis of the analysis, taking into account the latest changes in the current legislation, it is proposed to improve the system of economic crimes, and it is also determined that the stock market serves as a separate specific object of this section.

Key words: generic object of crime, kind object of crime, crimes in the sphere of economic activity, crimes in the sphere of economy, economic crimes, crimes against a market economy, crimes against the stock market.

